

4. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

5. Резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1974 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/169633_169633.

6. Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30.11.1973 р.. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/up750285?ed=1975_10_15.

Акімов Михайло Олександрович,
доцент кафедри кримінального права
Національна академія внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОПРОЄКТУ РЕЄСТР. № 11458 ВІД 02 СЕРПНЯ 2024 РОКУ)

Станом на початок листопаду 2024 року, за даними Офісу Генерального прокурора, зареєстровано 147 065 воєнних злочинів і злочинів агресії, а також 19 706 злочинів проти національної безпеки [1]. Внаслідок бойових дій суттєвих збитків зазнала сфера культури нашої держави – 361 заклад культури різних форм власності знищений повністю, ще 1732 зазнали ушкоджень різного ступеня [2]. Особливо трагічною є втрата (через руйнування, пошкодження чи розкрадання) об'єктів (пам'яток) культурної спадщини, що фактично означає втрату історії та самобутності народів України.

Позаяк закон (частини 1-3 статті 6 Кримінального кодексу (далі – КК) України [3]) вимагає, аби кожна винна у вчиненні кримінального правопорушення особа була притягнута до відповідальності та – у разі доведення її вини – піддана покаранню, що є співрозмірним вчиненому, актуалізується потреба забезпечення належної кримінально-правової охорони культурної спадщини.

Від початку збройної агресії проти нашої держави чинний КК України вже змінювали та доповнювали тридцять разів, реагуючи на виклики, що їх обумовили запровадження правового режиму воєнного стану. Проте поряд із дійсно потрібними та корисними новелами має місце прагнення деяких суб'єктів права на законодавчу ініціативу реалізувати вельми сумнівні прагнення, зокрема, і в сфері охорони культурної

спадщини – під приводом покращання її охорони в умовах війни фактично ускладнити притягнення до відповідальності осіб, причетних до знищення (пошкодження) перш за все пам'яток архітектури при проведенні будівництва у населених пунктах.

Так, законопроект реєстр. № 11458 від 02 серпня 2024 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про охорону культурної спадщини», далі – законопроект 11458 [4], має на меті, як зазначається у пояснювальній записці, посилення відповідальності за порушення законодавства про охорону культурної спадщини, аби встановлені законодавством санкції знаходилися б у справедливому балансі з масштабами порушень і убезпечили б у майбутньому втрату об'єктів культурної спадщини. При цьому наголошується на потребі криміналізації окремих дій та бездіяльності щодо об'єктів нерухомості, що знищуються після отримання власниками чи іншими зацікавленими особам інформації про початок процедур включення цих об'єктів до реєстрів пам'яток культурної спадщини.

Без дієвого законодавства справді неможливо ефективно захисти культурну спадщину, і випадки знищення об'єктів нерухомості, що мають загальнонаціональну цінність як пам'ятки історії, культури та архітектури, дійсно викликають суспільну занепокоєність. Водночас твердження про фактичну безкарність «забудовників» у старовинних містах, що нібито створює умови для хижацького спотворення історичних центрів населених пунктів та для знищення і пошкодження згаданих пам'яток є принаймні дискусійним. Тут радше слід вести мову про недостатньо наполегливу і результативну роботу правоохоронних та інших компетентних органів та про відсутність уваги до збереження культурної спадщини з боку органів місцевого самоврядування і державної влади.

Звернення до статей, що ними розробник законопроекту 11458 пропонує доповнити КК України, свідчить, що їх зміст не узгоджується, а іноді і суперечить чинним положенням закону про кримінальну відповідальність.

Зокрема, суб'єкт права на законодавчу ініціативу жодним чином не обґрунтував, чому запропоновані ним статті 233-1, 233-2, 233-3 та 233-4 повинні розташовуватись у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» Особливої частини КК України. Господарська

діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (частина перша статті 3 Господарського кодексу України [5]). Культурна спадщина – це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини (абзац перший статті 1 Закону України «Про охорону культурної спадщини» [6]). Охорона культурної спадщини здійснюється з метою її збереження, використання у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Культурна спадщина не існує для здійснення господарської діяльності, тому аж ніяк не для захисту останньої повинна здійснюватись кримінально-правова охорона культурної спадщини.

Так само поза увагою і поясненням розробника законопроекту 11458 лишився той факт, що у разі його прийняття у запропонованій редакції стаття 233-1 конкуруватиме із частиною другою статті 298 КК України, і жодних кроків для уникнення такої конкуренції не запропоновано.

Із точки зору юридичної техніки і усталених традицій нормопроекування у сфері законодавства про кримінальну відповідальність у статті 233-1 (в редакції законопроекту 11458) неприпустимо:

- прирівнювати умисну та необережну форму вини одна до одної в рамках однієї частини статті («Умисне чи внаслідок недбалості...»);

- передбачати лише один види необережної форми вини – недбалість (відтак вчинення відповідного діяння при вині у виді кримінально протиправної самовпевненості залишається без належної кримінально-правової оцінки);

- використовувати словосполучення «незалежно від того у чийй власності перебуває такий об'єкт» (адже якщо форма власності не має значення, немає потреби і згадувати про неї у диспозиції кримінально-правової норми);

- вказувати розмір кримінального покарання (штрафу, позбавлення волі на певний строк) цифрами, а не словами;

- зазначати конкретний вид діяльності, позбавлення права займатись якою може бути застосоване судом як додаткове покарання до винної особи.

Щодо статті 233-2 (у редакції законопроекту 11458) суб'єкт права на законодавчу ініціативу ніяк не визначив, яким чином (коли, на

яких підставах, у який спосіб) відповідні органи повинні оприлюднити факт початку/проведення передбачених законодавством заходів щодо надання захисту держави та внесення до відповідних державних реєстрів пам'яток культурної спадщини як передумови застосування запропонованої статті.

У статті 233-3 (у редакції законопроекту 11458) суб'єкт права на законодавчу ініціативу фактично пропонує встановити кримінальну відповідальність – найбільш суворий захід державного примусу – за діяння, що являє собою делікт створення небезпеки розробник, але аргументів на користь цього у пояснювальній записці не наводить. Більше того, пропонується передбачати у кримінально-правовій нормі адміністративну преюдицію без вказівки на конкретне адміністративне стягнення, у разі вчинення якого особа у подальшому підлягатиме кримінальній відповідальності.

Підсумовуючи викладене, залишається висловити сподівання, що профільний комітет Верховної Ради України дослухається до зауважень фахівців та належним чином доопрацює законопроект 11458.

Список використаних джерел

1. Злочини, вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. URL: <https://gp.gov.ua>.

2. 2093 об'єкти культурної інфраструктури зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію. URL: <https://mcs.gov.ua/news/2093-obyekty-kulturnoyi-infrastruktury-zaznaly-poshkodzhen-chy-rujnuvan-cherez-rosijsku-agresiyu>.

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про охорону культурної спадщини : законопроект реєстр. № 11458 від 02 серпня 2024 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44668>.

5. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

6. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08 червня 2000 року № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>.